

ISSN 1822–119X

Mokytojų ugdymas. 2012. Nr. 19 (2), 114–132

Teacher Education. 2012. No. 19 (2), 114–132

Rytis VILKONIS, Sigita TURSKIENĖ, Ramunė BURŠKAITIENĖ

Šiaulių universitetas • Šiauliai University

E. MOKYMASIS AUKŠTOJOJE MOKYKLOJE: STUDENTŲ PATIRTIES IR LŪKESČIŲ TYRIMAS

E-LEARNING AT THE HIGHER EDUCATION INSTITUTION: RESEARCH ON STUDENTS' EXPERIENCE AND EXPECTATIONS

Anotacija

Straipsnyje analizuojama universiteto studentų naudojimosi informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis savarankiškai mokantis studijų procese patirtis, studentų lūkesčiai e. mokymosi galimybių plėtotės atžvilgiu. Tyrimas grįstas dermės strategija, derinant kiekybinio ir kokybinio tyrimo metodus. Tyrimo rezultatai leidžia geriau suprasti „nematomą“ ir kol kas menkai valdomą studentų savarankiško mokymosi procesą, kuriam dėmesys šiuo metu didėja ir ateityje didės, atsižvelgiant į mokymosi visą gyvenimą paradigmos keliamus reikalavimus. Tyrimo rezultatų taikymas praktikoje skatins savarankiško mokymosi tobulinimą aukštojoje mokykloje, e. mokymosi galimybių plėtotę, gilesnį besimokančiųjų ir dėstytojų poreikių pažinimą.

Pagrindiniai žodžiai: *studijų kokybė, savarankiškas mokymasis, e. mokymasis, lūkesčiai.*

Įvadas

Pastaraisiais metais didėja dėmesys studentų savarankiškomis studijoms, saviugdai ir savarankiško mokymosi kokybei. Tendencija siejama su visuomenės tapsmu globalia informacine ir žinių visuomene (Jarockytė, 2003; Glosnienė, 2005). Anot R. Tidikio (2001), tai skatina didėjantis mokslinių žinių kiekis,

Abstract

The article deals with university students' experience of using information and communication technologies in the autonomous learning process and students' expectations with regard to development of e-learning possibilities. The research is grounded on coherence strategy, combining quantitative and qualitative research methods. Application of research results in practice will encourage improvement of autonomous learning at the higher education institution, development of e-learning possibilities, deeper cognition of learners' and teachers' needs.

Key words: *study quality, autonomous learning, e-learning, expectations.*

Introduction

During recent years the focus on students' autonomous studies, self-education and quality of autonomous studies has been increasing. The tendency is related to becoming of the society a global information and knowledge society (Jarockytė, 2003; Glosnienė, 2005). According to R. Tidikis (2001), this is determined by the increasing volume of scientific knowledge which becomes impossible to deliver during lectures. On the other hand, when higher education becomes a mass phenomenon, the

kurį išdėstyti paskaitose tampa nebeįmanoma. Kita vertus, aukštajam mokslui tampant masiniu, vis daugiau atsakomybės už išsilavinimo rezultatą perkeliama studentui. Be to, aukštojoje mokykloje įgytoms žinioms greitai senstant, didėja poreikis mokytis visą gyvenimą, todėl svarbu ugdytis savarankiško, savivaldaus mokymosi įgūdžius. Išsilavinusios asmenybės pagrindinis bruožas – jos sąmoningumas, kūrybinis, kritinis mąstymas, kurio neįmanoma išsiugdyti be savarankiško asmenybės pastangų, neturint asmeninės autonomijos. Tad, studijų kokybę, atsižvelgiant į jų specifika universitete, galima būtų tiesiogiai sieti su savarankiško mokymosi kokybe.

Naujas savarankiško mokymosi galimybes atveria informacinių ir komunikacinių technologijų (toliau – IKT), interneto paslaugų tobulėjimas, suteikiantis prieigą prie elektroninių informacijos šaltinių visame pasaulyje, laiku suteikiamą specialisto paramą besimokančiajam ir neapribotą laiką ir erdvę besimokančiųjų komunikaciją. Nors ir nevienodu tempu bei apimtimi, tačiau daugumos šalių švietimo sistemose e. mokymasis yra plėtojamas (Cavanaugh ir kt., 2004; Шевцова, 2007). Galima aptikti gausybę e. mokymosi apibrėžimų. Iš esmės, tai – IKT grįstas mokymasis, anot I. Šileikienės (2004, p. 4), „siekiant jo kokybės ir efektyvumo, <...> iš dalies perkeltas į virtualią erdvę“. A. Targamadžė ir R. Petrauskienė (2008) e. mokymąsi nusako kaip tradicinį mokymąsi (*angl.* face-to-face), kuris, siekiant jo kokybės ir efektyvumo, yra praturtintas IKT priemonėmis, o pats mokymosi procesas perkeliamas dažniausiai į virtualią erdvę. E. mokymosi technologijos mokymui(si) suteikia nuotoliniam mokymuisi būdingų elementų: lankstumo, savarankiško mokymosi ir paramos mokantis. Nuotolinio mokymosi pagrindas – mokymosi atvirumas, galimybė dėstytoją ir studentą išlaisvinti iš laiko ir erdvės apribojimų. Nuotolinėse studijose keičiasi studijų pobūdis: jos tampa labiau individualizuotos, dėstytojas tampa patarėju ir vadovu (Rutkauskienė, 2003). Ir nuotolinis, ir

student takes increasingly more responsibility for the outcomes of education. Besides, as knowledge acquired at the higher education institution quickly gets outdated, there is an increasing need to learn all through the life, that is why it is important to develop autonomous, self-directed learning skills. The main feature of the educated personality is its consciousness, creative, critical thinking, which is impossible to develop without personal autonomy. Therefore, considering specificity of studies at the university, study quality could be directly related to quality of autonomous learning.

New possibilities of autonomous learning are opened up by improvement of information and communication technologies (ICT), Internet services, providing with access to electronic information sources in the whole world, timely specialist's support for the learner and learners' communication, which is not limited by time and space. E-learning is developed in the systems of education of the majority of countries, although its development differs with regard to tempo and volume (Cavanaugh et al., 2004; Шевцова, 2007). There is an abundance of e-learning definitions. Basically, it is learning grounded on ICT, according to I.Šileikienė (2004, p. 4), “*seeking its quality and effectiveness, ...is partially moved to virtual space*”. A.Targamadžė and R.Petrauskienė (2008) outline e-learning as face-to-face learning, which is enriched with ICT measures, seeking quality and effectiveness, while the very process is most often moved to virtual space. E-learning technologies provide teaching/learning with elements characteristic to distance learning: flexibility, autonomous learning, support in learning. Distance learning is based on openness of learning, the possibility to liberate the teacher and the student from time and space limitations. In distance studies the type of studies differs: they become more individualised, the teacher becomes an advisor and a supervisor (Rutkauskienė, 2003). Both distance learning

e. mokymasis, pasitelkdamas internetą bei interneto paslaugas, studijų proceso dalyviams siūlo galimybę greitai atnaujinti senstančią informaciją, ieškoti informacijos pagal prasminius žodžius, pasidalinti sukaupta informacija su kitais ir pan. Pastebima tendencija, kad e. mokymosi technologijų dėka tradicinis ir nuotolinis mokymas(is) ima suartėti, tokiu būdu tenkindamas išsilavinimui ir mokymuisi visą gyvenimą keliamus vis aukštesnius reikalavimus (Butkevičienė ir kt., 2008). Šiandien e. mokymosi filosofija akcentuoja jau ne tik individualų mokymąsi, bet ir aktyvų bendradarbiavimą mokantis ir komunikaciją socialiniuose tinkluose (Utsumi, Varis ir kt., 2001). Platus spektras komunikacijos kanalų – vienas iš e. mokymosi technologijų privalumų (Klement, Dostal, 2012). G. Kavaliauskienės ir kt. (2012) nuomone, e. mokymasis apima visas IKT užtikrinamas mokymosi formas, įskaitant mišrų mokymąsi, derinant mokymąsi auditorijoje ir virtualioje aplinkoje (Sharma, 2010).

Aukštajame moksle studijas traktuojant kaip paslaugą, ypatingą reikšmę vertinant paslaugų kokybę bei jas tobulinant įgauna visuomenės ir atskiro studento kaip paslaugos vartotojo poreikiai ir lūkesčiai studijų kokybės tobulinimo atžvilgiu. 2009 metais būsiami studentai – gimnazistai, įvardydami savarankiško mokymosi ne pamokų metu trūkumus, nurodė mokymo bei mokymosi proceso dalyvių tarpusavio sąveikos ir pedagoginės pagalbos stygių, ne visada pakankamai aiškiai suprantamas savarankiško darbo užduotis ir mokymosi turinį, kurie silpnina mokinio saugumo jausmą, pasitikėjimą savo jėgomis ir mokymosi motyvaciją. Pagrindiniai veiksniai, gimnazistų nuomone, neigiamai veikiantys savarankiško mokymosi kokybę, yra mokytojo pedagoginės pagalbos, aiškios, susistemintos mokymosi medžiagos, jos vaizdumo, laiko ir mokymosi motyvacijos trūkumas. Tyrimas taip pat parodė palankią mokinių nuostatą e. mokymosi atžvilgiu kaip galimybę šalinti išvardintus trūkumus (Vilkonis, Barabanova, 2010a; Vilkonis, Barabanova, 2010b). Tikėtina, kad buvę gimnazis-

and e-learning, employing the Internet and on-line services, offer participants of the study process to quickly update the outdated information, search for information using key words, share accumulated information with others, etc. There is a tendency that due to e-learning technologies face-to-face and distance teaching/learning start approaching each other, this way meeting increasingly higher requirements for education and lifelong learning (Butkevičienė et al., 2008). Today e-learning philosophy accentuates not only individual learning but also active cooperation in learning and communication in social networks (Utsumi, Varis et al., 2001). A wide spectrum of communication channels is one of the advantages of e-learning technologies (Klement M., Dostal J., 2012). In the opinion of G. Kavaliauskienė et al. (2012), e-learning encompasses all forms of learning offered by ICT, including mixed learning, combining learning in the lecture room and virtual environment (Sharma, 2010).

Treating studies in higher education as a service, particular attention is given to needs and expectations of the society and the separate student as a service user with regard to improvement of the study quality. In 2009, prospective students-gymnasium students, naming shortcomings of autonomous learning not during the lessons, indicated lack of interaction and pedagogical support between the teaching staff and learners, not always clearly understandable tasks of autonomous learning and content of learning, reducing the pupil's feeling of safety, self-confidence and learning motivation. In the opinion of gymnasium pupils, key factors that negatively influence quality of autonomous learning are lack of the teacher's pedagogical support, clear, systematised teaching materials, its picturesqueness, time and learning motivation. The research also demonstrated pupils' favourable approach towards e-learning as a possibility to eliminate named shortcomings (Vilkonis, Barabanova, 2010a; Vilkonis,

tai į universitetą ateina su bendrojo ugdymo mokykloje susiformavusiomis nuostatomis ir lūkesčiais, savarankiško mokymosi įgūdžiais ir įpročiais. Universitetuose kaip ir bendrojo ugdymo sistemoje kasmet didesnis dėmesys skiriamas studijoms tobulinti, diegiant e. mokymosi technologijas. Lyginant su bendrojo ugdymu, universitetuose anksčiau pradėtos taikyti nuotolinė bei mišri studijų teikimo formos pasitelkiant šiuolaikines IKT. Gretinant mokymosi specifika bendrojo ugdymo mokykloje ir universitete, pastarajame didžioji mokymosi laiko dalis skiriama savarankiškomis studijoms. Galima teigti, kad nuo savarankiško mokymosi kokybės didele dalimi priklauso universitetinių studijų kokybė, tačiau būtent savarankiško mokymosi procesas šiandien vis dar mažai pažintas. Anot V. Žydžiūnaitės ir kt. (2012), studentams yra svarbi ankstesnė jų savarankiško mokymosi patirtis, o pats savarankiškas mokymasis jiems sudaro galimybes giliau pažinti studijuojamą sritį. Anot R. Tidikio (2001), dėstytojai gali skatinti arba slopinti studentų savarankiškumą priklausomai nuo to, kokius mokymosi būdus jie taiko studijų procese, bet nėra pajėgūs išugdyti studentų autonomijos. Jo teigimu, norint sukurti tokias sąlygas, būtina žinoti studentų poziciją šiuo atžvilgiu. Studentams gali būti reikalinga išorinė pagalba, ypač tais atvejais, kai jų savarankiškumas nebuvo vertinamas ankstesnėje mokymosi įstaigoje.

Šiuolaikinės informacinės ir komunikacinės technologijos sukūrė galimybes iš esmės tobulinti studentų savarankišką mokymąsi, sudarant sąlygas planuoti mokymosi procesą, diskutuoti nuotoliniu būdu su bendramoksliais ir dėstytojais, laiku gauti paramą, atlikti komandines užduotis virtualioje aplinkoje. Šio tyrimo problema formuluota klausimais *kaip* ir *kodėl* savarankiško mokymosi metu universiteto studentai naudojami informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis, kaip vertina e. mokymosi galimybių plėtotę universitete.

Tyrimo objektas – e. mokymasis aukštojoje mokykloje.

Barabanova, 2010b). It is likely that former gymnasium pupils come to the university with approaches and expectations, autonomous learning skills and habits that were formed at school. Every year, universities, like comprehensive schools, pay more attention to improvement of studies, implementing e-learning technologies. Compared to general education, universities earlier started applying distance and mixed forms of studies, employing modern ICT. Comparing the specificity of learning in the comprehensive school and university, autonomous studying is prevailing in the latter. It can be stated that quality of autonomous learning largely determines quality of university studies. But namely the autonomous learning process today is still little researched. According to V. Žydžiūnaitė et al. (2012), students' previous learning experience is important for them and the very autonomous learning provides them with possibilities to go deeper into the studied area. According to R. Tidikis (2001), teachers can encourage or suppress students' autonomy, depending on what ways of learning they apply in the study process, but they are not able to develop students' autonomy. According to him, creation of such conditions requires knowledge of students' position in this respect. Students may need external help, particularly in such cases when their autonomy was not appreciated in the previous educational institution.

Modern ICT created possibilities to basically improve students' autonomous learning, creating conditions to plan the learning process, discuss in a distance mode with fellows and teachers, receive timely support, perform team assignments in virtual environment. The problem of this research is formulated in research questions, how and why university students use ICT in autonomous learning, how they assess development of e-learning possibilities at the university.

Research subject: e-learning at the higher educational institution.

Tyrimo tikslas – atskleisti universiteto studentų naudojimosi IKT savarankiškai mokantis studijų procese patirtį ir lūkesčius e. mokymosi galimybių plėtotės atžvilgiu.

Tyrimo metodologija ir tiriamųjų charakteristikos

Tyrimas remiasi nuostata, jog savarankiškų studijų kokybę didžiaja dalimi lemia bendrąją studijų kokybę universitete. Anot D. Boud (1981a) ir R. Tidikio (2001), dėstytojai gali skatinti ar slopinti studentų savarankiškumą, priklausomai nuo to, kokius mokymo būdus jie taiko praktikoje. Jie nors ir negali išugdyti studentų autonomijos, gali sudaryti sąlygas, kuriose studentų savarankiškas mokymasis plėtotųsi. R. Tidikis (2001), pritardamas D. Bound (1981b) nuomonei, teigia, jog, norint sukurti palankias sąlygas studentų autonomijai ir savarankiškoms studijoms, būtina žinoti studentų poziciją šiuo atžvilgiu, nes tik patiems studentams yra geriausiai žinoma, kokie yra jų edukaciniai poreikiai. Anot R. Tidikio (2001), jei studentų vidiniai edukaciniai poreikiai ignoruojami, aukštosios mokyklos didaktika nebus efektyvi, o studentai pajus, kad jų aktyvumas šioje aukštojoje mokykloje nėra pageidautinas. Prielaidas savarankiškam mokymuisi sudaro mokymosi aplinkos turtingumas, prieinamumas, daugiadimensiškumas, mokymąsi sustiprina įvairiapusė studentų ir dėstytojo sąveika (Sahlberg, 1999). Taikant informacines ir komunikacines technologijas studijose, t.y. kuriant mokymosi aplinką, mokymo procesas keičiasi į mokymo(si) procesą (Butrimė ir kt., 2009). Šiuolaikinės e. mokymosi technologijos suteikia dėstytojams plačias galimybes didinti studentų autonomiją, organizuoti ne tik savarankišką, bet ir aktyvų mokymąsi bendradarbiaujant, atlikti kūrybinio pobūdžio užduotis, dalintis informacija ir mintimis virtualiose mokymosi ir bendradarbiavimo aplinkose. Šiame tyrime e. mokymosi technologijų taikymas siejamas su savarankiško mokymosi sąlygų tobulinimu, o studentų

Research aim: to disclose experience and expectations of university students' usage of ICT in autonomous learning in the study process with regard to development of e-learning possibilities.

Research Methodology and Characteristics of Respondents

The research is based on the approach that quality of autonomous studying largely determines study quality of the university. According to R. Tidikis (2001) and D. Boud (1981a), teachers can encourage or suppress students' autonomy, depending on applied ways of teaching. Although they cannot develop students' autonomy, they can create conditions, in which students' autonomous learning would develop. Approving D. Bound's (1981b) opinion, R. Tidikis (2001) states that creation of favourable conditions for students' autonomy and autonomous studies requires knowledge of students' position in this respect because only the very students know their educational needs best. According to R. Tidikis (2001), if students' inner educational needs are ignored, didactics of the higher education institution will not be effective and students will feel that their activeness in this higher education institution is not desirable. Prerequisites of autonomous learning are substantial learning environment, accessibility, multi-dimensionality; learning is enhanced by student-teacher versatile interaction (Sahlberg, 1999). Applying ICT in studies; i.e., creating learning environment, the teaching process is changing into the teaching/learning process (Butrimė et al., 2009). Modern e-learning technologies open up broad opportunities for teachers to increase students' autonomy, organise not only autonomous but also active cooperative learning, perform creative type assignments, share information and ideas in virtual learning and cooperation environments. In this research application of e-learning technologies is related

lūkesčiai e. mokymosi galimybių plėtotės atžvilgiu analizuojami studentų savarankiško mokymosi tobulinimo kontekste.

Tyrimas grindžiamas dermės strategija, derinant kiekybinio ir kokybinio tyrimo metodus. Tyrimo instrumentas – anketa. Anketinė apklausa vykdyta internetu respondentams patogiu laiku, patogioje vietoje. Apklausa vykdė Šiaulių universiteto Nuotolinių studijų centras, tarpininkaujant Šiaulių universiteto Studijų skyriaus studijų kokybės grupei.

Atsižvelgiant į tyrimo tikslą, anketą sudarė trys diagnostiniai blokai: 1) studentų savarankiško mokymosi įsivertinimas, 2) studentų naudojimosi IKT savarankiškai studijuojant ypatumai ir 3) studentų nuostatos bei lūkesčiai e. mokymosi galimybių plėtotės atžvilgiu (šiuose straipsnyje didžiąja dalimi pateikiami tik 2-ojo ir 3-ojo diagnostinio bloko duomenų analizės rezultatai). Anketoje naudoti uždaro ir atviro tipo klausimai. Atsakymai į atviro tipo klausimus analizuoti taikant turinio analizę. Galimi du turinio analizės metodai – kiekybinė ir kokybinė turinio analizė. Šiuo atveju pasirinkta kokybinė turinio analizė – metodas, kurį taikant gilintasi į objektą, atsakymus sisteminant, išskiriant prasmines grupes – kategorijas ir jų subkategorijas (Bitinas ir kt., 2008). Anot V. Žydžiūnaitės (2005), D. Cormacko (2002), turinys yra tai, ką tekstas sako. Nagrinėjamas tekstas leidžia tyrėjams išskirti tiriamųjų vertybes, interesus, lūkesčius (Bitinas ir kt., 2008).

Apklausoje dalyvavo 440 visų Šiaulių universiteto fakultetų studentų. Dauguma respondentų – 420 – pirmosios studijų pakopos (bakalauro) studijų studentai, 20 – antrosios pakopos (magistro).

Tyrimo rezultatai

Tyrimo rezultatai rodo, kad dauguma studentų savarankiškai studijuodami yra linkę bendrauti ir bendradarbiauti, dalintis informacija, diskutuoti, konsultuotis. Per 80 proc. respondentų yra visada arba dažniausiai linkę

to improvement of autonomous learning conditions, whilst students' expectations with regard to development of e-learning possibilities are analysed in the context of improving students' autonomous learning.

The research is grounded on the coherence strategy, combining quantitative and qualitative methods. Research instrument is the questionnaire. The questionnaire survey was conducted online, when it was convenient to respondents, in a convenient place. The survey was conducted by Distance Studies Centre of Šiauliai University and Study Quality Group of the Department of Studies, intermediating in the survey.

Considering research aims, the questionnaire consisted of three diagnostic blocks: 1) self-assessment of students' autonomous learning, 2) peculiarities of students' usage of ICT in autonomous studying and 3) students' attitudes and expectations with regard to development of e-learning possibilities (this article presents largely the analysis of only 2nd and 3rd diagnostic block data). The questionnaire employed closed and open type questions. Answers to open type questions were analysed applying content analysis. Two methods of content analysis are possible: qualitative and quantitative content analysis. In this case qualitative analysis was chosen, enabling to go deep into the subject, systematise answers, distinguish meaningful groups – categories and their subcategories (Bitinas et al., 2008).

The survey was attended by 440 students of all faculties of Šiauliai University. The majority of respondents – 420 – were students of the first study cycle (bachelor students), 20, of the second cycle (master students).

Research Results

Survey results demonstrate that while studying autonomously the majority of students are inclined to communicate and cooperate, share information, discuss and consult. Over 80 % of respondents are always

bendradarbiauti. Tai gali atspindėti bendrojo ugdymo rezultata. Bendrojo ugdymo mokyklai keliamas uždavinys – ugdyti bendravimo ir bendradarbiavimo, komandinio darbo kompetencijas, atsižvelgiant į visuomenės ir darbinės veiklos pokyčių tendencijas. Taip pat galima daryti prielaidą, jog mokymąsi aktyvinantys metodai, dažniausiai siejami su grupiniu, komandiniu darbu, daugumai studentų yra priimtini, juos galima taikyti skiriant savarankiško mokymosi užduotis ir tai bus palankiai priimta besimokančiųjų. Bendradarbiavimo tikslais daugiau nei pusė studentų susitinka beveik kasdien arba bent kartą per savaitę. Net 85 proc. susitinka virtualioje aplinkoje, bendraudami internetu.

Respondentų atsakymų į atviro tipo klausimus analizė atskleidė studentų bendradarbiavimo internetu savarankiško mokymosi procese turinį. Išskirtos trys pagrindinės kategorijos (1 lentelė). Visos jos būdingos šiuolaikiniam nuotoliniam mokymuisi – pagalba, konsultavimas(is), dalijimasis informacija, mokymosi bendradarbiaujant organizavimas.

or most often inclined to cooperate. This can reflect the result of general education. The goal raised for the comprehensive school is to develop competencies of communication and cooperation, team work, considering tendencies in the society and changes in work activities. It can also be assumed that methods activating learning, which most often pertain to group work, team work, are acceptable for the majority of students, they can be employed giving self-study assignments and this will be favourably received by learners. More than half of students meet for cooperation purposes every day or at least once per week. Even 85% meet in virtual environment, communicating online.

The analysis of respondents' answers to open-ended questions has disclosed the content of students' cooperation online in the autonomous learning process. Here three key categories were distinguished (Table 1). All of them are characteristic to modern distance learning: support, consulting, sharing information, organisation of cooperative learning.

1 lentelė. Nuotolinio bendradarbiavimo internetu ypatumai savarankiškų studijų procese
Table 1. Peculiarities of Distance Cooperation Online in the Process of Autonomous Studies

Kategorijos Categories	Teiginių pavyzdžiai Examples of statements
Problemų sprendimas, savitarpio pagalba mokantis, konsultavimas Problem solution, mutual support while learning, consulting	<i>Turime susikūrę grupę „skypeje“, kurioje sprendžiame iškilusias problemas /</i> <i>“We have founded the group “in the hole”, in which we solve arising problems”</i> <i>Aptariame gautus rezultatus, diskutuojame iškilusiais klausimais ir mums aktualiomis temomis / “We discuss received results, arising issues and relevant topics”</i> <i>Stengiamės paaiškinti vieni kitiems tai, ko kitas nesupranta / “We are trying to explain each other what others do not understand”</i> <i>Jeigu nesutampa gauti uždavinių rezultatai, stengiamės išsiaiškinti, kur klaida / “If the obtained results of tasks do not coincide, we are trying to find out where the mistake is”</i> <i>Per Skype’ą ar el. paštą klausiame patarimų / “We use Skype or e-mail for advice”</i>

1 lentelės tęsinys
Continued of the Table 1

Kategorijos Categories	Teiginių pavyzdžiai Examples of statements
Dalijimasis savarankiškomis studijoms naudinga informacija, studijų medžiaga Sharing information, study materials useful for autonomous studies	<p><i>Per „Skype“ keičiamės turima informacija, mokymosi medžiaga / “We use Skype for exchanging possessed information, learning materials”</i></p> <p><i>Keičiamės informacija, siunčiame įvairius šaltinius vienas kitam / “We exchange information, send various sources to each other”</i></p> <p><i>Dalinuosi informacija, įdomiomis nuorodomis, susijusiomis su mokslu / “I share information, interesting references related to science”</i></p> <p><i>Per „Skype“ ar el. paštus dalinamės gauta iš dėstytojų informacija / “We share information received from teachers using Skype or e-mails”</i></p> <p><i>Pasirodome mokymosi medžiagą, kas kokią turi, pasidalijame pavyzdžiais / “We show learning materials, who has what, share examples”</i></p> <p><i>Dalinamės žiniomis / “We share knowledge”</i></p>
Bendradarbiavimo savarankiškų studijų procese planavimas ir vykdymas Planning and implementation of cooperation in the process of autonomous studies	<p><i>Per Skype'o ar facebook'o pokalbį pasitariame, kas ko ieškos, suradę informaciją susisteminame, rasta informacija pasidaliname ir tuomet jungiame į vieną. / “Using Skype or Facebook we discuss who will look for what; when information is found, we systematise it, share it and then join into one.”</i></p> <p><i>Pasiskirstome, ką kas turi padaryti, ir dirbame savarankiškai, nebent jei kyla kokių klausimų, tada aptariame / “We distribute who does what and work on our own, unless some questions arise, then we discuss”</i></p> <p><i>Dažniausiai naudojames Skype'o pagalba, kad pasiskirstytume darbai, juos atlikę, pasidalintume atsakymais / “Most often we use Skype so that we can distribute work and, having done it, share answers”</i></p> <p><i>Didžiąją dalį grupinių darbų atliekame prisijungę prie Skype'o. Taip dalinamės savo mintimis ir darome bendrą darbą / “We do the bulk of group work being connected to Skype. This way we share our ideas and do joint work”</i></p>

Kokius bendradarbiavimo studijų procese internetu privalumus mato studentai? Išanalizavę apklausos rezultatus šiuo klausimu, išskyrėme dvi kategorijas: 1) geresnė studijų kokybė ir 2) išteklių taupymas. Didžiąją dalį pasisakymų galima sieti su kokybe. Šioje kategorijoje išskyrėme net šešias subkategorijas (2 lentelė).

Visų pirma, studentai virtualų bendradarbiavimą sieja su geresnėmis galimybėmis laiku gauti pagalbos savarankiškai mokantis, konsultuoti ir konsultuotis. Akcentuojamas bendradarbiavimas tiek su kitais studentais, tiek ir su dėstytoju. Pateikti nuomonių pavyzdžiai atskleidžia kokybiško konsultavimo ir konsultavimosi bruožus, vertinamus studentų.

What are the advantages students see in online cooperation in the study process? Having analysed survey results on this issue, we distinguished two categories: 1) better quality of studies and 2) conservation of resources. The bigger part of statements can be related to quality. In this category we distinguished even six subcategories (Table 2).

First of all students relate virtual cooperation to better opportunities to get timely support and consult. The given examples of opinions disclose characteristics of quality consulting, appreciated by students.

2 lentelė. Bendradarbiavimo studijų procese internetu privalumai. Kategorija – geresnė mokymosi/studijų kokybė

Table 2. Advantages of Online Cooperation in the Study Process. The Category: Better Quality of Learning /Studies

Subkategorijos Subcategories	Teiginių pavyzdžiai Examples of statements
<p>Geresnės sąlygos kokybiškam konsultavimui(si) Better conditions for quality consulting</p>	<p><i>Galima reikšti savo nuomonę sklandžiai ir niekas tavęs nepertraukinėja / “You can express your opinion smoothly and nobody interrupts you”</i> <i>Galima turėti po ranka daugiau informacijos, o susitikus visų knygų nepasiimsi kartu / “You can have more handy information, while you can’t take all books at once when you meet”</i> <i>Galima tikslingiau užduoti klausimus, apgalvoti, ko tikrai reikia / “You can give questions more purposefully, think it over what you really need”</i> <i>Susitikus akis į akį neretai laikas, skirtas mokslui, panaudojamas pašaliniais tikslams / “When you meet face-to-face you often spend time for extraneous things and not for learning”</i> <i>Internetu galima sužinoti daugiau žmonių, kurių nėra šalia tavęs, nuomonę / “Online you can find out the opinion of more people who are not next to you”</i> <i>Internetu greičiau perduodama rasta informacija / “The information found is transmitted via the Internet faster”</i> <i>Tiesiog tuomet yra daugiau laiko apgalvoti savo norimą pateikti informaciją / “Just then there is more time to think over the information you want to present”</i> <i>Daugiau pokalbių apie atsiųstą medžiagą, tikslesnė pateikiama informacija / “More talks about sent materials, presented information is more accurate”</i> <i>Nuomonę galima labiau pagrįsti įdedant informacijos iš interneto, svarbių, argumentuotų tinklalapių / “Opinion can be better grounded inserting information from the Internet, from important reasoned sites”</i> <i>Lengviau keistis elektronine informacija / “It is easier to exchange electronic information”</i> <i>Darbas einasi žymiai greičiau, vyksta didelis minčių lietus / “Taip galima keistis ne tik žodine, bet ir vaizdine, garsine informacija”</i> <i>Work goes much faster, there is a big brainstorm</i> <i>Galima nuslėpti savo neigiamas emocijas, nesivelti į nereikalingas diskusijas / “This way you can exchange not only verbal but also audio, visual information”</i></p>
<p>Pasiekiamumo užtikrinimas Ensuring accessibility</p>	<p><i>Jeigu studentas serga ir negali susitikti / “If the student is sick and cannot meet”</i> <i>Kartais gali nepavykti sutikti žmogaus, kurio reikia, o bendraujant internetu jis vis tiek gaus žinutę ir galės atsakyti / “Sometimes you don’t succeed to meet a person you need and while communicating online he will anyway get a message and be able to answer”</i> <i>Jei negalima atvykti į paskaitas dėl pateisinamos priežasties, vis tiek galima mokytis / “If you can’t come to lectures due to a justified reason, anyway, you can learn”</i></p>

2 lentelės tęsinys
Continued of the Table 2

Subkategorijos Subcategories	Teiginių pavyzdžiai Examples of statements
Geresnės sąlygos keletą veiksmų atlikti tuo pačiu metu Better conditions to do several actions at the same time	<p><i>Tuo pačiu metu gali laisvai kontaktuoti ne su vienu žmogumi / "At the same time you can freely contact with more than one person"</i></p> <p><i>Internetu gali parašyti daugiau nei pasakyti, kadangi abu vienu metu gali rašyti / "On the Internet you can write more than say because both can write at the same moment"</i></p> <p><i>Galima perduoti vienas kitam informaciją, kuri ieškoma kalbant ir naršant internete tuo pat metu / "It is possible to transfer information to each other, which is being searched while speaking and searching at the same"</i></p> <p><i>Galima tai daryti neatsitraukiant nuo kasdieninių darbų / "You can do this not interrupting your daily works"</i></p> <p><i>Vienu metu gali daryti kelis darbus / "You can do several works at the same time"</i></p>
Psichologinio saugumo poreikio patenkinimas Meeting the need of psychological safety	<p><i>Mažesnė baimė užduoti „kvailą“ klausimą / "There is less fear to give a "stupid" question"</i></p> <p><i>Žmonėms, labiau bijantiems bendrauti akis į akį, tai – būdas daugiau pasakyti / "For those people who are afraid of face-to-face communication this is the way to say more"</i></p> <p><i>Kai kurie studentai nedrįsta dėstytojų klausiti tiesiai į akis, todėl manau, kad bendraujant virtualioje erdvėje būtų lengviau klausiti dėstytojų / "Some students are afraid to ask teachers face-to-face, that's why I think that communicating in virtual space it would be easier to ask teachers"</i></p> <p><i>Taip pat droviems žmonėms yra paprasčiau bendrauti / "It is easier for shy people to communicate"</i></p> <p><i>Nebijant kito reakcijos / "Without being afraid of other person's reaction"</i></p> <p><i>Galima laisviau išsakyti savo nuomonę / "You can express your opinion in a more free manner"</i></p> <p><i>Internetu galime paklausti klausimų, kurių bijome prieš auditoriją / "On the Internet you can give questions which we are afraid to give in the presence of audience"</i></p> <p><i>Gali drąsiau klausiti ir niekas nesijuoks iš tavęs / "You can ask more bravely and no one will laugh at you"</i></p> <p><i>Mažiau jaučiamas diskomfortas / "Discomfort is less felt"</i></p> <p><i>Bendravimas internetu suteikia daugiau pasitikėjimo savimi / "Online communication provides with more self-confidence"</i></p> <p><i>Manau, tada gali jaustis drąsiau / "I think then you can feel braver"</i></p> <p><i>Nemėgstantys kalbėti geriau savo mintis išreiškia bendraudami virtualiai / Those who don't like to speak express their thoughts better communicating virtually</i></p> <p><i>Išvengiama baimės kalbėtis su dėstytoju akis į akį / "This way the fear of speaking face-to-face with a teacher is avoided"</i></p> <p><i>Bendravimas internetu nekelia jokios įtampos / "Communication online doesn't cause any tension"</i></p>

Su studijų kokybe siejamas reikalingų studijų proceso dalyvių pasiekiamumo užtikrinimas. Didelio gyvenimo tempo situacijoje aktualu tampa ne tik užtikrinti komunikaciją, bet ir atlikti keletą veiklų vienu metu. Pavyzdžiui, konsultuotis vienu metu skirtingais klausimais su keliais žmonėmis, esančiais skirtingose vietose ir pan. Be to, studentai mano, kad tokios studijos sudaro geresnes sąlygas mokymuisi.

Kita gausi nuomonių grupė yra susijusi su psichologiniais bendravimo studijų procese aspektais. Šią kategoriją įvardijome „Psichologinio saugumo patenkinimu“. Apklausa parodė, kad tiesioginio bendravimo kultūra dažnam studentui trukdo atsiskleisti, išsakyti savo mintis, o tai neigiamai veikia studijų kokybę. Bendravimas internetu, jų nuomone, pašalina nemažai problemų, kylančių paskaitų metu dėl dėstytojų bendravimo stiliaus, bendramokslų bendravimo kultūros, pagarbos žmogui, tolerancijos kitokiai nuomonei stygiaus. Bendraujant internetu nesinaudojant vaizdo transliavimo įranga, nematyti kūno kalbos, kuri dažnai pasako tai, kas nepasakoma žodžiais ir taip pat trikdo. Kita vertus, tyrimas taip pat rodo nepakankamą didelės dalies studentų pasitikėjimą savimi arba negebėjimą ginti savo nuomonę. Ko gero, oratorinio meno, debatų pasirenkamieji dalykai galėtų būti ir naudingi, ir populiariūs.

Kita bendradarbiavimo studijų procese internetu privalumų kategorija – išteklių taupymas – apima respondentų nuomones, susijusias su laiko ir transportavimo išlaidų taupymu, laiko planavimu, kurie leidžia lengviau spręsti kitas sudėtingo gyvenimo problemas – darbo, šeimos ir pan. (3 lentelė). Kaip matyti iš studentų pasisakymų, palankiai vertinama galimybė bendrauti bet kuriuo paros metu, pavyzdžiui, vėlais vakarais, naktimis, kada kontaktiniai susitikimai yra ir sunkiai įgyvendinami, ir nepriimtini egzistuojančioje kultūroje. Bendravimas internetu formuoja kitokią bendravimo ir mokymosi kultūrą, neišpraustą į laiko ir erdvės rėmus.

Study quality pertains to ensuring accessibility of participants of the study process. Fast life makes it relevant to both ensure communication and perform several activities at the same time; e.g., consult with several persons who are in different places at the same time, etc. Besides, students think that such studies create better conditions for learning.

Another abundant group of opinions is related to psychological aspects of communication in the study process. We called this category “Meeting the need of psychological safety”. The survey demonstrated that culture of direct communication often hinders students to disclose themselves, impart their thoughts, and this negatively influences study quality. In their opinion, online communication eliminates quite many problems arising during lectures due to teachers’ style of communication, peers’ culture of communication, respect to the person, lack of tolerance to another opinion. During online communication when video broadcasting equipment is not used, body language, which often says what is left unsaid by words and also disturbs, is not seen. On the other hand, the survey also demonstrates that a big share of students are insufficiently self-confident or unable to defend their opinion. Most probably free electives like oratory and debates could be useful and popular.

Another category of advantages of online communication – conservation of resources – encompasses respondents’ opinions related to saving time and transportation expenses, time planning, enabling to solve problems of work, family, etc. easier (Table 3). As it can be seen from students’ statements, they appreciate the possibility of communication at any time during 24 hours and late in the evenings, at night, when it is difficult and unacceptable to meet in the existing culture. Meanwhile online communication forms different communication and learning culture, which is not squeezed into the limits of time and space.

3 lentelė. Bendradarbiavimo internetu privalumai. Kategorija – išteklių taupymas
Table 3. Advantages of Online Cooperation. Category: Conservation of Resources

Subkategorijos Subcategories	Teiginių pavyzdžiai Examples of statements
<p>Patogesnis susitikimų laiko planavimas More convenient planning of the meeting time</p>	<p><i>Nereikia gaišti laiko susitikimams / "You don't have to waste time for meetings"</i> <i>Kartais gali nepavykti sutikti žmogaus, kurio reikia, o bendraujant internetu jis vis tiek gaus žinutę ir galės atsakyti / "Sometimes you can fail to meet a person you need and on the Internet he will anyway get a message and will be able to answer"</i> <i>Bendraavimas bet kuriuo paros metu / "Communication at any time during 24 hours"</i> <i>Operatyvumas / Expedition</i> <i>Galima bendrauti bet kuriuo laiku, nebūtinai visų pokalbio dalyvių tiesioginis dalyvavimas – nedalyvaujancius asmenis informacija pasiekia vėliau (konferencinio susirašinėjimo atveju) / "You can communicate at any time, direct participation of all participants of the conversation is not obligatory: persons who don't participate get information later (in case of conference correspondence)"</i> <i>Didėjant žmonių užimtumui, laiko stoka, internetas tampa vis dažnesne susisiekimo priemone, kuri leidžia sistemingai bendrauti patogiu laiku / "As people are increasingly more occupied, they lack time, the Internet becomes a more frequent way of communication, enabling communication at a convenient time"</i> <i>gali greitai aptarti tai, ką skaitai internete, bet kuriu paros laiku / "You can quickly discuss what you are reading on the Internet at any time during 24 hours"</i></p>
<p>Didesnių atstumų ir transportavimo problemų išsprendimas Solving the problems of big distances and transportation</p>	<p><i>Nereikia važiuoti į kitą vietą, patogi aplinka, pigu / "You don't have to go to another place, environment of convenient, it is cheap"</i> <i>Nesvarbūs atstumai / "Distances are not important"</i> <i>Bendraavimas būnat skirtinguose miestuose / "Communication when you are in different cities"</i> <i>Sutaupomos kelionės išlaidos / "Travel expenses are saved"</i> <i>Kitiems dėstytojams nereikėtų važinėti didelių atstumų / "Other teachers would not have to go long distances"</i> <i>Nereikia ieškoti atskiros patalpos susibūrimams / "You don't have to look for a separate room for gatherings"</i> <i>Nereikia ieškoti susitikimui vietos, kurioje tilptų daug žmonių / "You don't have to look for a place for the meeting accommodating many people"</i> <i>Gali bendrauti su žmonėmis iš viso pasaulio / "You can communicate with people from all over the world"</i></p>

Palankiai vertinama asinchroninio bendravimo galimybė, kurią suteikia IKT. Nuolat didėjantys transportavimo kaštai ir siekis juos mažinti – suprantamas studentų siekis, o bendradarbiavimas internetu leidžia tai įgyvendinti. Čia galima pastebėti, jog bendravimas internetu prisideda prie ekologinių problemų sprendimo, atmosferos taršos mažinimo. Be to, atsižvelgiant į tai, kad taupomas laikas, mokymasis tampa lengviau prieinamas nutolusių regionų gyventojams; galima teigti, jog bendravimas ir bendradarbiavimas studijų

Students appreciate the possibility of asynchronous communication provided by ICT. Constantly increasing transportation costs and students' pursuit to reduce them is understandable and online cooperation makes it possible. Here we can notice that online communication contributes to solving ecological problems and reduction of atmospheric pollution. Considering that time is saved, learning becomes better accessible for residents in remote residential areas; it can be stated that communication and cooperation

processe moderniomis IKT prisideda prie darnaus vystymosi idėjų įgyvendinimo.

Gausūs respondentų atsakymai į atviro tipo klausimus, kurie retai pasitaiko anketinėse apklausose, leidžia daryti prielaidą, jog ši tema respondentams yra aktuali. Kadangi kiti tyrimo rezultatai rodo palankią didžiosios daugumos studentų nuostatą e. mokymosi technologijų taikymo studijų procese atžvilgiu, tyrimo autoriai gausius respondentų atsakymus į atviro tipo klausimus laiko papildomu palankios nuostatos į e. mokymosi technologijų taikymą studijų procese požymiu.

Palankią studentų nuostatą į e. mokymosi galimybes studijų metu rodo visi tyrimo duomenys. Per 95 proc. respondentų yra įsitikinę arba mano, kad jų dėstytojų jiems parengta susisteminta e. mokymosi medžiaga su nuorodomis į kitus informacijos šaltinius internete, iliustracijomis, jei reikia, animacija, savikontrolės testais būtų naudinga. Žemiau pateiktame paveiksle matyti, kad per 90 proc. respondentų teigiamai vertina dėstytojus-novatorius, išbandančius naujausias e. mokymosi technologijas. Taip pat teigiamai vertinami dėstytojai, konsultuojantys internetu, rengiantys e. mokymosi medžiagą. Studentų nuomone, e. mokymosi elementai studijų procesą daro patrauklesnį, motyvuoja tuos, kurie galbūt nepakankamai gerai pasirinko studijų programą ir neturi pakankamos motyvacijos studijuoti, gal net abejoja dėl studijų tęsimo. Daugiau abejonų respondentams kilo dėl e. mokymosi medžiagos motyvuojančio poveikio, tačiau abejojantių ar vertinančių neigiamai dalis labai maža.

Beveik 80 proc. respondentų mano, kad universitetas turėtų skirti daugiau dėmesio dėstytojų kvalifikacijai e. mokymosi srityje tobulinti, e. mokymosi galimybėms plėtoti, o inovatyvūs dėstytojai turėtų būti skatinami. Didžioji dalis respondentų e. mokymosi galimybes sieja su universiteto prestižu. Tai matyti ir 4-oje lentelėje, kurioje analizuojama studentų nuomonė apie tai, kokiais aspektais, su kuo ir kokiomis aplinkybėmis jie kalbasi apie e. mokymosi galimybes universitete. Ty-

in the study process, using modern ICT, contributes to cohesive implementation of development ideas.

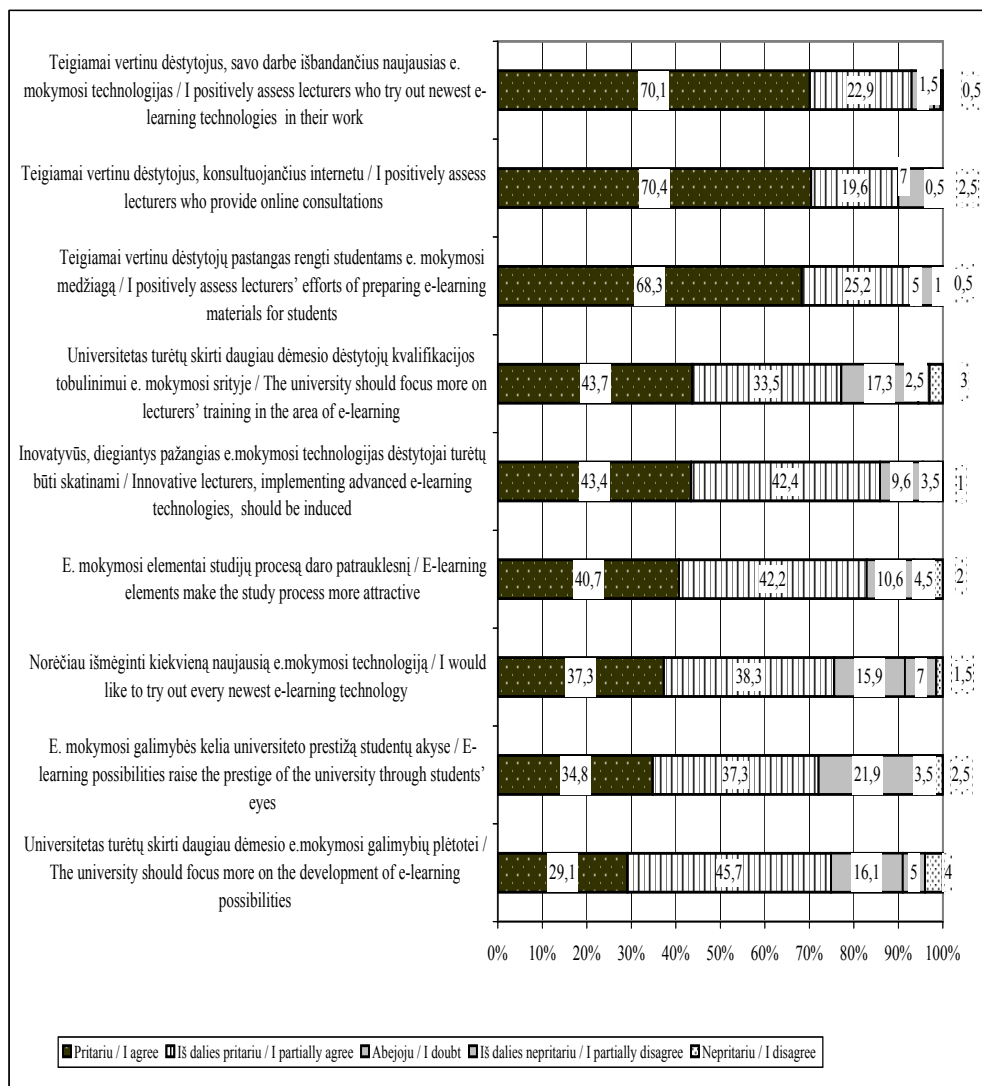
Respondents' abundant answers to open-ended questions, so rarely encountered in questionnaire surveys, enable to assume that the topic is relevant to respondents. Because other research results demonstrate favourable attitude of the vast majority of students with regard to application of e-learning technologies in the study process, research authors maintain that respondents' abundant answers are another feature of favourable attitude to application of e-learning technologies in the study process.

All research data show students' favourable attitude to e-learning possibilities. Over 95 % of respondents are convinced or think that systematised e-learning materials prepared by teachers for them with references to other online information sources, illustrations and, if necessary, animation, self-monitoring tests would be useful. In the figure given below it can be seen that over 90 % of respondents positively assess teachers who are trying out newest e-learning technologies. Teachers who provide online consultations, prepare e-learning materials are also positively assessed. In students' opinion, e-learning elements make the study process more attractive; thus, they motivate those who chose a study programme not quite well and do not have sufficient motivation to study and maybe even doubt if they should continue studying. There were slightly more doubts regarding motivating influence of e-learning materials but the share of doubting or negatively assessing students is very small.

Almost 80% of respondents think that the university should pay more attention to teachers' in-service training in the e-learning area, to development of e-learning possibilities and that innovative teachers should be induced. The majority of respondents relate e-learning possibilities to the prestige of the university. This can also be seen in Table 4, disclosing about what, with whom and in what circumstances they speak about

rėjų nuomone, e. mokymosi neformalios diskusijos e. mokymosi klausimais, kalbėjimosi turinys suteikia papildomos informacijos, ne tik atskleidžiančios studentų patirtį, bet ir leidžiančios spręsti apie studentų nuostatas e. mokymosi galimybių plėtotės atžvilgiu.

e-learning possibilities at the university. In the researchers' opinion, informal discussions about e-learning, the content of speaking provides with additional information which both discloses students' experience and enables to judge about students' attitudes to development of e-learning possibilities.

1 pav. Studentų nuostatos e. mokymosi atžvilgiu
 Fig. 1. Students' Attitudes to E-Learning

4 lentelė. Studentų pokalbių apie e. mokymąsi pobūdis
Table 4. Type of Students' Conversations about E-learning

Pokalbio pagrindas Basis of the conversation		Teiginių pavyzdžiai Teiginių pavyzdžiai
Kategorijos Categories	Subkategorijos Subkategorijos	
Studento iniciatyva On the student's initiative	Galimybė derinti studijas ir darbą Possibility to combine studies and work	<i>Atsiliepiamas buvo teigiamas, kadangi studijuojant internetu yra daugiau galimybių tuo pačiu metu ir dirbti, o studijas ir darbą kartais būna sunku suderinti / "The feedback was positive because studying online there are more possibilities to work at the same time too, otherwise it is difficult to reconcile studies and work"</i> <i>Gali būti, kad išvažiuosiu į Norvegiją, todėl dabar stengiuosi kitiems paaiškinti, kaip įmanoma mokytis internetu / "It can be that I'll go to Norway, that's why now I'm trying to explain others how it is possible to study online"</i>
	Patirtas įspūdis, teigiamos emocijos Experienced impression, positive emotions	<i>Tai lėmė mano nuostaba – niekada neteko taip mokytis / "I was surprised: I have never learned this way"</i> <i>Nes pačiai tai yra nauja ir norisi papasakoti kitiems / "Because this is new for me and I want to tell others"</i> <i>Smagu buvo pasakoti apie naujas galimybes / "It was fun to tell others about new possibilities"</i> <i>Įdomus užsiėmimas / "Interesting occupation"</i>
	Pasitenkinimo studijų kokybe jausmas Feeling of satisfaction with study quality	<i>Teigiamos emocijos, nes tai palengvina studijas, bet nepakeičia žmogiško bendravimo / "Positive emotions because this facilitates studies but does not replace human communication"</i> <i>Paprastumas ir patogumas, kad nereikia taisyti sąsiuvinį ir knygų, o namuose ramiai analizuoti medžiagą / "Simple and convenient, so it is not necessary to take books and notebooks, to and back, you can calmly analyse materials at home"</i> <i>Galima mokytis tada, kada yra tam laiko ir galimybių / "You can learn when you have time and possibilities"</i>
Aplinkinių iniciatyva On the initiative of people round about	Šeimos narių domėjimasis studijomis Family members' interest in studies	<i>Pamatė, kad mokausi internetu, ir paklausė iš smalsumo, ką čia veikiu, tai va taip ir sužinojo / "Saw that I was learning online and asked of curiosity what I was doing, so this way they found out"</i> <i>Šeima susidomėjo, kai prašiau man netrukdyti, nes „mama internetu sprendžia testą“ / "Family was interested when I asked not to disturb because "mother is doing the test online"</i> <i>Vyko virtuali paskaita ir tėvai domėjosi, kodėl aš tokiu laiku namuose sėdžiu prie kompiuterio / "There was a virtual lecture and parents were interested why I was sitting at the computer at that time at home"</i>
	Nestudijuojančių draugų domėjimasis Interest of friends who are not students	<i>Tiesiog domėjosi draugai, kokios studijų galimybės mūsų universitete / "Friends were just interested in study possibilities at our university"</i>

Atsakymai į klausimą, ar teko kalbėtis apie e. mokymąsi universitete neformalioje aplinkoje, pasiskirstė į dvi kategorijas pagal pokalbio iniciatorius. Kategorijoje „Pokalbiai studento (respondento) iniciatyva“ išskirtos trys subkategorijos pagal pokalbio turinį, kuriame vyrauja galimybės derinti studijas ir darbą, emocijos, patirti išpūdžiai ir pasitenkinimas studijų kokybe. Kita pokalbių kategorija – pokalbiai, inicijuoti aplinkinių. Vyraujantys pokalbio iniciatoriai – šeimos nariai. Vyraujanti aplinkybė – studento mokymasis internetu namuose. Pastebėtina, kad modernios IKT kelia universiteto prestižą studentų šeimose. Kiti pokalbio iniciatoriai – draugai, besiteiraujantys apie nuotolinių studijų galimybes universitete, kurie yra potencialūs studentai.

Tyrimo rezultatai rodo, kad studentų mokymosi poreikiai panašūs į gimnazistų poreikius, (Vilkonis, Barabanova, 2010a; Vilkonis, Barabanova, 2010b); taip pat jie papildo E. Butrimės, V. Zuzevičiūtės ir J. Jarmakovienės (2009) tyrimo išvadą, kad mokytiis mišriuotu būdu (derinant paskaitas auditorijoje ir nuotolinį mokymąsi taikant e. mokymosi technologijas) yra vienas iš socialinių mokslų studentų poreikių. Taip pat galima matyti ryšį su V. Žydzūnaitės ir kt. (2012) studentų savarankiško mokymosi žvalgomoju tyrimu, kuris parodė, kad studentams trūksta bendramokslų ir dėstytojų paramos savarankiškai mokantis. Šis tyrimas parodė, kad studentai ne tik jaučia e. mokymosi galimybių plėtojimo poreikį, palankią nuostatą į e. mokymosi technologijų taikymą universitetinių studijų procese, bet ir taiko jas savarankiško mokymosi procese. Kokybinė turinio analizė atskleidė prasmes, kurias studentai suteikia e. mokymosi technologijų naudingumui. Tyrimo rezultatai rodo, kad daugumai studentų rūpi studijų kokybė, kuri siejama su e. mokymosi galimybių plėtote.

Answers to the question if they talked about e-learning at the university in informal environment were distributed into two categories according to the initiators of the conversation. The category “Conversations on the student’s (respondent’s) initiative” contains three subcategories according to the content of conversation, dominated by possibilities to combine studies and work and by emotions. Another category of conversations are the ones initiated by people round about. Dominating initiators of the conversation are family members. Dominating circumstance is students’ learning online at home. It should be noticed that modern ICT raise the prestige of the university in students’ families. Other initiators of the conversation are friends asking about distance learning possibilities at the university. These are potential students.

Research results demonstrate that students’ learning needs are similar to the ones of gymnasium pupils (Vilkonis, Barabanova, 2010a; Vilkonis, Barabanova, 2010b). They also supplement the conclusion of the research conducted by E. Butrimė, V. Zuzevičiūtė and J. Jarmakovienė (2009) that learning in a mixed way (combining lectures in the lecture room and distance learning, applying e-learning technologies) is one of the needs of students studying social sciences. We can also see the link with V. Žydzūnaitė’s et al. (2012) exploratory study on students’ autonomous learning, which demonstrated that students lacked fellows’ and teachers’ support in autonomous learning. This research has demonstrated that students both feel the need of developing e-learning possibilities, favourable attitude towards application of e-learning technologies in the university study process and also apply them in the process of autonomous learning. Qualitative content analysis has disclosed meanings which students give to usefulness of e-learning technologies. Research results demonstrate that the majority of students are concerned with study quality, which is related to development of e-learning possibilities.

Išvados

Informacinės ir komunikacinės technologijos taikomos universiteto studentų savarankiško mokymosi procese nepriklausomai nuo dėstytojo pozicijos technologijų atžvilgiu ir skiriamų užduočių pobūdžio.

Dauguma studentų linkę bendradarbiauti savarankiško mokymosi procese, prioritetą teikdami bendravimui ir bendradarbiavimui nuotoliniu būdu internetu.

Daugumos studentų vertinimai e. mokymosi galimybių universitete atžvilgiu yra palankūs: teigiamai vertinama ir institucija, ir dėstytojai, taikantys e. mokymosi technologijas. Modernių e. mokymosi technologijų taikymas palankiai vertinamas tiek studentų, tiek jų šeimų narių. Galima teigti, jog e. mokymosi technologijų diegimas ne tik sudaro geresnes sąlygas studijuoti globalizacijos ir informacijos amžiuje, bet ir kuria palankią viešąją nuomonę apie instituciją.

Daugumos studentų lūkesčiai yra susiję su e. mokymosi galimybių plėtote, įskaitant ir technologijų diegimą, ir dėstytojų kvalifikacijos tobulinimą e. mokymo srityje. Internetu pasiekiami e. mokymosi medžiaga, kurią studentams parengė jų dėstytojai yra itin pageidautina konsultavimosi internetu galimybė.

Tyrimas parodė, kad nemažos dalies studentų mokymosi kokybė nukenčia dėl studijų proceso dalyvių bendravimo kultūros, nepakankamo atvirumo, tolerancijos kitokiai nuomonei, klaidai ir pan. Šiuo atveju e. bendradarbiavimas pašalina minėtus trikdžius ir pagerina studijų kokybę tiems, kurie jaučia diskomfortą auditorijoje. Tokiu būdu užtikrinamos geresnės sąlygos studijuoti specialių mokymosi poreikių, judėjimo negalią turintiems studentams.

Studentai savarankiško mokymosi procese yra linkę bendradarbiauti; tai rodo, kad grupinio ar komandinio darbo užduotys savarankiško mokymosi procese galėtų būti sėkmingai vykdomos, nepaisant studentų gyvenamosios vietos.

Conclusions

Information and communication technologies are applied in the university students' autonomous learning process irrespective of the teacher's position with regard to technologies and the type of given assignments.

The majority of students are inclined to cooperate in the autonomous learning process, prioritising communication and cooperation in a distance mode on the Internet.

The majority of students favourably assess e-learning possibilities at the university: they are positive about both the institution and the teachers applying e-learning technologies. Application of modern e-learning technologies is favourably assessed by both students and their family members. It can be stated that implementation of e-learning technologies both creates better conditions for studying in the age of globalisation and information and creates a favourable public opinion about the institution.

Expectations of the majority of students are related to the development of e-learning possibilities, including implementation of technologies and teachers' in-service training in the area of e-learning. E-learning materials prepared for students by teachers and available online are particularly desirable as well as the possibility of online consulting.

The research demonstrated that quality of a considerable share of students suffers from study process participants' communication culture, insufficient openness, tolerance to a different opinion, a mistake, etc. In this case cooperation eliminates the said hindrances and improves study quality for those who feel discomfort in the lecture room. This way better conditions of studying for those students who have special educational needs and movement disability are ensured.

In the autonomous learning process students are inclined to cooperate and this demonstrates that group assignments or team assignments could be successfully implemented, regardless of students' place of residence.

Literatūra • References

- Bitinas B., Rupšienė L., Žydžiūnaitė V. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija. Klaipėda.
- Boud D. (1981a). Introduction. In Boud D. (Ed.) *Developing Student Autonomy in Learning* (p.11-17). London: Kogan Page.
- Boud D. (1981b). Toward Student Responsibility for Learning. In Boud D. (Ed.) *Developing Student Autonomy in Learning* (p.21-37). London: Kogan Page.
- Butkevičienė E., Rutkauskienė D., Daukila S., Gudonienė D., Mušankovienė V. R. (2008). E. mokymosi ypatybių švietimo sektoriuose studija. Kaunas.
- Butrimė E., Zuzevičiūtė V., Jarmakovienė J. (2009). Mišraus mokymo poreikiai socialinių mokslų studentų ir dėstytojų požiūriu. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 23, p. 43-50.
- Cavanaugh, C., Gullian, J. K., Kromrey, J. ir kt. (2004). The Effects of Distance Education on K-12 Students Outcomes: A Meta-Analysis [žr. 2010-03-14]. Prieiga per internetą: <http://www.ncrel.org/tech/distance/index.html>
- Cormack D. (2002). *The Research Process in Nursing* (5th ed.). Iowa, USA: Blackwell Science, Ltd.
- Glosnienė, A., Krupavičius, A., Petuchovaitė R. (2005). Socialinių duomenų archyvai: Lietuvos mokslo informacinės infrastruktūros trūkstamas sandas. *Informacijos mokslai*, 35, p. 9–13 [žr. 2009-07-01]. Prieiga per internetą: http://www.leidykla.eu/fileadmin/Informacijos_mokslai/35/9-31_Glosiene_Audrone_-_Socialiniu_duomenu.pdf.
- Jarockytė A. (2003). *Informacinė visuomenė Lietuvoje 1990–2000 m.* Vilnius: Žara.
- Kavaliauskienė G., Valūnas D., Valūnaitė-Oleškevičienė G. (2012). E. mokymosi integravimas į tradicinio mokymosi aplinką: besimokančiųjų požiūris. *Studies in Modern Society*. 2012(3), p. 135-140
- Klement M., Dostal J. (2012). E-learning in Tertiary Education from Students' Point of View. *Problems of Education in the 21st century*, Vol. 43, p. 33-43.
- Kraujutaitytė L., Pečkaitis, J. (2003). *Nuotolinių studijų organizavimas: strategijos ir technologijos*. Vilnius.
- Nuotolinis mokymasis (2003). Sud. D. Rutkauskienė. Kaunas: Technologija.
- Sharma P. (2010). Blended Learning. *ELT Journal*, 64(4), p. 456-458.
- Sahlberg P. (1999). *Building Bridges for Learning. Recognition and Value of Non-formal Education in Youth Activity*. Brussels: European Youth Forum, p. 36. [Žr. 2011.11.12]. Prieiga per internetą <<http://www.pasisahlberg.com/index.php?id=20>>
- Šileikienė, I. (2004). Kompiuterinės mokymo sistemos [žr. 2009-07-01]. Prieiga per internetą: http://gama.vtu.lt/KMS/KMS_teorija.doc
- Targamadzė A., Petrauskienė R. (2010). Impact of Information Technologies on Modern Learning. *Information Technology and Control*, 2010, 39(3), p. 169-175.
- Tidikis R. (2001). Edukacinės inovacijos studijose ir studentų pozicija. *Socialiniai mokslai*, Nr. 3(29), p. 63-69
- Utsumi T., Varis T., Knight P., Method F., Pelton J. (2001). *InterMedia*. April, 29(2), 4-8.
- Vilkonis R., Barabanova I. (2010a). Distance Learning at Comprehensive School of Lithuania: the Need Analysis. *DIVAI-2010 – Distance Learning In Applied Informatics: international conference proceedings* (p. 293–298). Nitra.
- Vilkonis R., Barabanova I. (2010b). Vidurinės mokyklos mokinių savarankiško mokymosi patirties analizė nuotolinio ir elektroninio mokymo(si) kontekste. *Mokytojų ugdymas*, 14(1), p. 121-136.
- Žydžiūnaitė V. (2005). Komandinio darbo kompetencijos ir jų tyrimo metodologija slaugytojų veiklos požiūriu: monografija. Kaunas: Judex.
- Žydžiūnaitė V., Teresevičienė M., Gedvilienė G., Kaminskienė L. (2012). Savarankiškų studijų aukštojoje mokykloje problematika tiriama LMT finansuojamame SAVUNIKO mokslinių tyrimų projekte. [žr. 2012-09-09]. Prieiga per internetą: <http://edukologija.vdu.lt/lt/node/563>
- Шевцова Л. А. (2007). Дистанционное образование в школе [interaktyvus] [žr. 2010-01-02]. Prieiga per internetą: http://www.it-n.ru/communities.aspx?cat_no=6960&lib_no=13607&tmpl=lib

RYTIS VILKONIS

Socialinių mokslų (edukologija) daktaras,
Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto
Ugdymo sistemų katedros docentas,
Edukacinių tyrimų mokslinio centro
darbuotojas, Šiaulių universiteto Nuotolinių
studijų centro vyresn. mokslo darbuotojas.

Moksliniai interesai: e mokymo(si)
technologijų taikymas mokant(is) visą
gyvenimą; besimokančiųjų mokymosi
poreikiai, mokymosi aplinkos.

Doctor of Social Sciences (Education Studies),
Associate Professor of the Department
of Education Systems of the Faculty of
Education Studies of Šiauliai University,
research worker of Scientific Centre
of Educational Researches of Šiauliai
University, research worker of Distance
Studies Centre of Šiauliai University.
Research interests: application of e-teaching
and e-learning technologies in lifelong
learning; learners' learning needs, learning.

Address: P. Višinskio Str. 25, LT-76351 Šiauliai, Lithuania

E-mail: vilkonis@inbox.lt

SIGITA TURSKIENĖ

Technologijos mokslų daktarė,
Šiaulių universiteto Nuotolinių studijų centro
direktorė, Šiaulių universiteto Informatikos ir
matematikos fakulteto Informatikos katedros
docentė, Nuotolinių studijų centro direktorė.
Moksliniai interesai: e. studijų sistemos ir jų
modeliai.

Doctor of Technology,
Director of Distance Studies Centre, Associ-
ate Professor of the Department of Informat-
ics. of Šiauliai University.
Research interests: e-learning systems and
their models.

Address: Vasario 16-osios Str. 26, LT-76351 Šiauliai, Lithuania

E-mail: sigita.t@distance.su.lt

RAMUNĖ BURŠKAITIENĖ

Socialinių mokslų (edukologija) doktorantė,
Šiaulių universiteto Nuotolinių studijų
centro jaunesn. mokslo darbuotoja, Šiaulių
universiteto Edukologijos fakulteto Ugdymo
sistemų katedros asistentė.

Moksliniai interesai: ugdymosi aplinkos,
pedagogų rengimas, į vaiką orientuotas
ugdymas.

Doctoral student of Social Science (Education
Studies),
Junior research worker of Distance Studies
Centre, junior lecturer of the Department
of Education Systems of the Faculty of
Education Studies of Šiauliai University.
Research interests: educational environments,
teacher training, child-centred education.

Address: Vasario 16-osios Str. 26, LT-76351 Šiauliai, Lithuania

E-mail: ramune.b@distance.su.lt